

ДО 85-РІЧЧЯ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

УДК 023:316:346:2

Н. М. КУШНАРЕНКО

ВИЩА БІБЛІОТЕЧНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

Уперше у вітчизняному бібліотекознавстві здійснено спробу історико-генетичного аналізу вищої бібліотечної освіти в Україні на методологічних засадах гендерного підходу.

Ключові слова: вища бібліотечна освіта, науково-педагогічні кадри, Харківська державна академія культури, гендерний підхід.

Впервые в отечественном библиотековедении предпринята попытка историко-генетического анализа высшего библиотечного образования в Украине на методологических основах гендерного подхода.

Ключевые слова: высшее библиотечное образование, научно-педагогические кадры, Харьковская государственная академия культуры, гендерный подход.

For the first time in the national library science an attempt is made of the historical and genetic analysis of higher library education in Ukraine on the methodological basis of gender approach.

Key words: higher library education, scientific and pedagogical staff, Kharkiv State Academy of Culture, gender approach.

У середині ХХ — на початку ХХІ ст. в усіх країнах світу актуалізувалася проблема взаємозв'язку чоловічої і жіночої статі з професійною діяльністю: практичною, науковою, освітньою, управлінською, рекреаційною тощо. У цьому сенсі український контент значно відстає від світового. Означена проблема зумовила формування особливої методології гендерного підходу [11], пізнавальні можливості якого сприяють науковому осмисленню статевих відмінностей, співвідношення, взаємозв'язків чоловіків і жінок, їх впливу на результативність виробничої, наукової, освітнянської, управлінської діяльності, гармонійність родинних, сімейних стосунків сучасного суспільства та ін.; дозволяє глибоко осмислити вплив статі на розподіл влади і вибір професійної діяльності та рівень її результативності в сучасному соціумі чи в історичному дискурсі; пояснити явища маскулінізації та фемінізації; гендерної дисфорії; гендерної ідентичності; гендерної ролі та ін.

Гендер у перекладі з англійської мови має два основні значення: 1) відмінність між чоловіками і жінками за анатомічними ознаками; 2) соціальний розподіл, який часто будується на статевих відмінностях [3, с. 230]. Цей двоєдиний смисл гендера є очевидним. Однак пріоритет надається другому — соціальному — аспекту розуміння

суті гендера. Саме він дозволяє з наукової точки зору не лише осмислити, а й вирішити існуючу гендерну проблему у вищій бібліотечно-інформаційній освіті України, Європи, усього світу.

Нині пріоритет гендерного підходу належить соціології, психології та педагогіці [2; 4; 7; 11; 12].

Гендерний підхід у культурі — це методологічна інтерпретація культури з позиції теорії «гендера» (соціальна стать) та «статі» (біологічна стать). Гендерна концепція виникла в середині 1970-х рр. У дослідницькому фокусі — статеві/сексуальні диференціації в суспільстві та культурі, проблеми «жіночої» («фемінної») або «чоловічої» («маскулінної») зумовленості форм культури, типів поведінки, релігійних феноменів, історичних подій та ін. Авторами гендерної теорії є Г. Гарфінкель, І. Гоффман, Д. Лорбер, Дж. Скотт, Т. де Лауретис та ін. Їхні ідеї щодо культурології розвинені в працях М. Кімела «Гендероване суспільство», Н. Габріелян «Стать, культура, релігія» та ін. [11, с. 327-347].

Однак у бібліотекознавчому аспекті маскуліність та фемініність вивчені недостатньо. Серед тих, хто досліджував її, слід назвати праці О. Гуліної, Л. Коленко, В. Осаули, Т. Сабурової, Л. Сокольської, Л. Солоненко, І. Шумінової, Г. Олзоевої та ін. [5; 6; 8; 9; 10]. Важливим є освітянський аспект гендерної проблематики в бібліотечній галузі, зокрема у вищій бібліотечній освіті України, яка впродовж багатьох років перебуваючи в епіцентрі маскулінізації та фемінізації, має заслужений авторитет в європейському і світовому галузевому науково-освітянському просторі завдяки Харківській державній академії культури.

Мета статті — за допомогою методології гендерного підходу проаналізувати науково-педагогічний склад факультету бібліотекознавства та інформатики (ФБІ) Харківської державної академії культури (ХДАК) за 85-річний період її існування (1929–2014 рр.).

Слід зазначити, що факультет бібліотекознавства та інформатики ХДАК — фундатор і лідер вищої бібліотечно-інформаційної освіти в Україні — нині є єдиним, що зберіг свій самостійний статус структурного підрозділу (факультету) в країні. Факультет бібліотекознавства та інформатики ХДАК — це своєрідний «бренд», що презентує багаторічні здобутки української вищої школи й інноваційні її перетворення не лише на вітчизняному, а й на європейському і світовому освітньо-науковому просторі.

Достовірність результатів дослідження, його надійну джерельну та фактологічну базу забезпечив ґрунтовний аналіз архівних матеріалів ХДАК упродовж періоду з 1929 по 2014 рр. [1]. Це дозволило виявити історичну динаміку, відносно точну статистику науково-педагогічного складу ФБІ за 85-річчя його існування, що, як відомо, в гендерних дослідженнях бібліотечного спрямування є доволі рідкісним явищем (8, с. 8). При цьому зважалося на те, що в історії

будь-якого соціального інституту, установи чи структурного підрозділу, яким є факультет бібліотекознавства та інформатики ХДАК, організаційно-управлінські реорганізації — закономірне явище.

Аналіз архівних даних свідчить, що за 85-річний період функціонування ФБІ на постійній основі чи за сумісництвом працювало понад 200 викладачів, котрі зробили суттєвий внесок у розбудову вищої книгознавчої, бібліотекознавчої та бібліографічної освіти в Україні, забезпечили високий авторитет української бібліотечної школи і ХДАК, зокрема як її базового науково-освітнього центру не лише на вітчизняному, а на європейському і світовому галузевому просторі.

Гендерний склад викладачів ФБІ в історичному дискурсі презентовано іменами переважно тих осіб, котрі, по-перше, фундували вищу бібліотечну освіту в Україні, створювали, очолювали та забезпечили ефективне функціонування факультету, а також деканів. По-друге, прізвищами тих, хто очолював або нині очолює випускові кафедри факультету, тобто завідувачів випускових кафедр ФБІ. По-третє, особистостями тих викладачів, котрі набули «офіційного» визнання своїх науково-освітніх здобутків, захистили дисертації з наукової спеціальності «книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство», стали докторами і кандидатами наук, мають вчене звання професора або доцента. Звісно, ці критерії є об'єктивно-умовними, оскільки жанр статті, на відміну від монографії з її вичерпністю, передбачає певну селекцію імен.

З позицій гендерного підходу, перш за все, проаналізуємо персоналізовану послідовність заміщення посади декана бібліотечного підрозділу ХДАК. Виявлено, що його очолювали особи як чоловічої, так і жіночої статі. У хронологічній послідовності кадрова ситуація щодо деканів факультету є такою:

- бібліотечний факультет — Н. Я. Фрідьева (1929–1931), М. Н. Фельдшейн (1931–1933);
- факультет бібліотекознавства — С. В. Босий (1939), Д. А. Лекаренко (1931–1941);
- бібліотечний факультет — О. А. Майборода (1946–1947);
- факультет бібліотекознавства — С. П. Ключарьов (1948–1950), Я. Й. Гендельман (1950–1955);
- бібліотечний факультет — М. С. Демченко (1956–1960), С. П. Ключарьов (1960–1966), В. Т. Витяжков (1966–1979), О. М. Хропач (1980–1982), М. П. Васильченко (1982–1994), Н. М. Кушнарченко (1994–1999);
- факультет бібліографії — Я. Й. Гандельман (1948–1950), О. А. Майборода (1950–1952), В. Д. Масленнікова (1952–1952);
- факультет дитячих та юнацьких бібліотек — В. М. Парамзін (1939), М. С. Єгоров (1948–1952), В. М. Островська (1952–1953), Ф. Т. Ковпик (1953–1955);

- заочний бібліотечний факультет — Т. Ф. Марченко (1973–1986), В. А. Мільман (1986–1997);
- факультет бібліотекознавства та інформатики — Н. М. Кушнарєнко (1994–2002), В. О. Ільганаєва (2002–2006), А. А. Соляник (з 2006 р. і дотепер).

Таким чином, аналіз свідчить, що з 1929 по 2014 рр. бібліотечний факультет ХДАК очолювали 20 осіб. Серед них: 13 осіб чоловічої статі (65%) та 7 осіб жіночої статі (35%). Тобто в історичній ретроспективі явище маскулінізації домінує над фемінізацією. Упродовж перших 70 років існування факультету посаду декана обіймали переважно чоловіки-комуністи, котрі часто не мали фахової бібліотечної освіти. Як відомо, партійна належність за радянських часів була одним із головних чинників кар'єрного зростання, що було притаманно більшою мірою особам чоловічої, а не жіночої статі.

Яскраві особистості, імена котрих навічно ввійшли в історію вищої бібліотечної освіти України, — Надія Яківна Фрідьева та Віктор Тимофійович Витяжков.

Надія Яківна Фрідьева — славетний український бібліотекознавець, 120-річний ювілей від дня народження котрої святкуватиме у 2014 р. вся бібліотечна спільнота на всьому пострадянському просторі, безпартійна, без вищої освіти, уперше на терені України захистила кандидатську дисертацію з бібліотечної справи, створила й очолила перший в Україні бібліотечний факультет, першу в Україні кафедру бібліотекознавства, уперше в Україні на базі ХДАК створила аспірантуру з бібліотекознавства.

Серед чоловіків-керівників бібліотечного факультету помітно виділяється постать Віктора Тимофійовича Витяжкова — учасника й інваліда Великої Вітчизняної війни, випускника Московського державного інституту культури, його аспірантури, після успішного закінчення якої його направлено в Харківський державний інститут культури на викладацьку роботу, кандидата педагогічних наук, доцента, талановитого бібліографознавця, педагога, організатора. За часів його керівництва на факультеті навчалось понад 1200 студентів, серед них близько 100 іноземців, функціонувало 11 академічних груп, навчання зі спеціальності здійснювалося з таких спеціалізацій: суспільно-політична, технічна, природничо-наукова, художня, дитяча література. (1966-1979 рр.).

Слід зазначити, що з 1929 по 2014 рр. посаду декана бібліотечного факультету обіймали особи переважно чоловічої статі. З гендерної позиції цей період можна назвати періодом маскулінізації.

Ситуація докорінно змінилася в 1990-х рр. і зберігається понині, коли деканами факультету почали працювати виключно жінки — професори, доктори наук за фаховою науковою спеціальністю книгознавчого, бібліотекознавчого, бібліографознавчого спрямувань — Н. М. Кушнарєнко (1994–2002), В. О. Ільганаєва (2002–2006),

А. А. Соляник (з 2006 р. понині). Цей об'єктивний процес заміщення посади декана факультету особами жіночої статі характерний не лише для України, а й інших країн світу, принаймні для ВНЗ гуманітарного спрямування, коли жінки активно опановують раніше малодоступні для них сфери управлінської діяльності.

З гендерної точки зору цікавими є результати аналізу складу завідувачів випускових кафедр за статевою ознакою.

В історичній ретроспективі випускові кафедри очолювали як чоловіки, так і жінки, а саме:

- кафедру бібліотекознавства — Н. Я. Фрідьєва (1929–1935), І. К. Матвієнко (1935–1938), Д. М. Лекаренко (1938–1941), Н. Я. Фрідьєва (1944–1968), М. Д. Рябченко (1968–1974), С. І. Волкова (1974–1978), О. М. Хропач (1978–1987), В. О. Ільганаєва (1987–1994), Г. М. Брагіна (1994–1999), В. О. Ільганаєва (2000–2010), І. О. Давидова (з 2010 р. понині);
- кафедру бібліотечних фондів і каталогів — О. А. Майборода (1951–1952), М. П. Савасько (1952–1953), А. А. Ашукін (1953–1963), Є. П. Тамм (1963–1987), Л. І. Котенко (1986), Н. М. Кушнарєнко (1987–1989), В. В. Сєдих (1989–1993), Н. М. Кушнарєнко (з 1993 р. понині);
- кафедру бібліографії — М. М. Фельдштейн (1935–1938), І. К. Матвієнко (1938–1939), М. М. Фельдштейн (1948–1950), К. М. Ісаєва (1951–1955), І. К. Матвієнко (1952), Д. Д. Тараманов (1956–1978), М. А. Низовий (1978–1979);
- кафедру загального бібліографознавства та книгознавства, згодом кафедра бібліографознавства та книгознавства, потім кафедра бібліографознавства — І. О. Вовченко (1979–1989), В. П. Богданова (1990–1994), Є. М. Тодорова (1994), М. А. Низовий (з 1995 р.);
- кафедру галузевого бібліографознавства — Н. Ф. Колосова (1979–1989), М. А. Низовий (1990–1995);
- кафедру книгознавства — Т. О. Скрипник (1969–1975), Л. М. Василенко (1945–1976), В. П. Нікітіна (1976–1979);
- кафедру дитячої літератури, потім кафедра дитячої літератури і роботи з дітьми — Ф. Х. Гурвич (1936–1941), О. А. Майборода (1948–1949), Є. М. Борисова (1949–1959), М. О. Пасічник (1959–1973), Л. І. Коломійченко (1973–1981), Л. В. Озарчук (1981–1988);
- кафедру технічних бібліотек та наукової інформації, потім — кафедра інформатики і технічних засобів бібліотечної роботи — В. І. Тараненко (1960–1979), М. О. Казарінов (1979–1981), Т. М. Кулєшова (1981–1992), Х. В. Раковський (1992–1993);
- кафедру інформатики, інформаційних систем і процесів, потім — кафедра інформаційних технологій — Г. Г. Асєєв (з 1994 р.);

- кафедру документознавства, потім — кафедру книгознавства та фондознавства, згодом перейменовану на кафедру документознавства та книгознавства — Н. М. Кушнарєнко (з 1994 р. по нині);
- кафедру інформатики — В.О. Ільганаєва (1998-2000).

Поступово ситуація змінюється. До 2013 р. кафедри ФБІ очолювали один чоловік — кандидат наук, професор (33,3%) — та дві жінки — доктори наук, професори (66,7%). Тобто з 2014 р. спостерігається тенденція до «жіночого спрямування» в керівництві випусковими кафедрами ФБІ.

Нині управлінська ланка факультету бібліотекознавства та інформатики ХДАК є такою: факультет очолює А. А. Соляник — доктор педагогічних наук, професор. Діють три випускові кафедри: документознавства та книгознавства, завідувачем якої є Н. М. Кушнарєнко — доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник культури України; бібліотекознавства та соціальних комунікацій, яку очолює І. О. Давидова — доктор наук із соціальних комунікацій, професор; бібліографознавства та інформаційно-бібліографічної діяльності, яка працює під керівництвом В. А. Маркової — доктора наук із соціальних комунікацій, професора.

Отже, дослідження свідчить: упродовж багаторічного функціонування бібліотечного підрозділу ХДАК спеціальні кафедри очолювали 37 осіб, серед них 17 чоловіків (46%) та 20 жінок (54,1%). Перевага на 8% керівників кафедр жіночої статі є дещо умовною, оскільки деякі з них тимчасово виконували обов'язки завідувачів. У сумарному ж сенсі, за тривалістю обіймання цієї посади лідирують чоловіки. Слід зазначити, що в усі часи функціонування бібліотечного підрозділу на посаду завідувачів спеціальних кафедр призначали лише осіб, котрі мали базову бібліотечну освіту, що є позитивним явищем.

Виявлені дані щодо персоніфікованого складу завідувачів випускових кафедр ФБІ ХДАК є більш-менш точними. Однак слід зважати на те, що деякі можливі погрішності зумовлені неодноразовими реорганізаціями й перейменуваннями кафедр, внутрішньою міграцією тих самих осіб.

Чоловіча орієнтація (маскулінізація) в управлінському секторі кафедральних осередків на початку 1990-х рр. змінюється жіночою орієнтацією (фемінізація).

У харківському варіанті кадрову переорієнтацію в статевому сенсі зумовили, на нашу думку, два основні чинники: 1) чисельність викладачів-жінок бібліотечного факультету ХДАК стрімко переміщує колег-чоловіків за багатьма об'єктивними показниками: кількісними та якісними показниками захистів кандидатських, а згодом і докторських дисертацій; підготовкою та виданням наукових матеріалів, монографій, підручників, навчальних посібників, навчальних програм, науково-методичних матеріалів, фахових наукових статей тощо.

Жінки-професіонали активніше чоловіків беруть участь у диверсифікації вітчизняної бібліотечної науки, освіти, практики й управління та ін.; 2) залученню до керівництва бібліотечним факультетом ХДАК жінок сприяли демократизація українського суспільства, послаблення партійного тиску, оцінювання керівників не за статтю, а за професійними, організаційними якостями.

Серед об'єктивних чинників можна назвати і такі: реформування вищої бібліотечної освіти України; розроблення нового покоління вітчизняних освітніх стандартів, освітніх професійних програм, навчальних планів, освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівців різних рівнів — бакалавр, спеціаліст, магістр. Це потребувало кадрових змін, долучення до процесу реформування креативних інноваційно налаштованих викладачів. Окрім змін в освітянській діяльності, перед ВНЗ України постало питання щодо підвищення наукового цензу професорсько-викладацького складу. Саме за цим показником відкривалася перспектива підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів означеного профілю на власній базі; відкриття аспірантури, докторантури; спеціалізованої вченої ради із захисту докторських (кандидатських) дисертацій із базової наукової спеціальності — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство; можливість розвитку власної видавничої бази; проведення міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових конференцій та ін.

На початку 1990-х рр. уперше за багаторічну історію функціонування бібліотечного факультету докторські дисертації з профільної наукової спеціальності захистили — Н. М. Кушнарєнко (1993, м. Москва), В. О. Ільганаєва (1996, м. Київ), Л. Я. Філіпова (1998, м. Харків). Такий «докторський прорив» викладачів-учених жіночої статі об'єктивно спричинив їхнє активне залучення до керівництва факультетом і спеціальними кафедрами. Окрім власних викладацьких і наукових здобутків, перші доктори наук ФБІ ХДАК мали й організаційний талант об'єднання навколо себе креативних, відкритих до організаційних та змістових змін у підготовці українських бібліотечних фахівців (бакалаврів, спеціалістів, магістрів), наукових та науково-педагогічних кадрів (докторів і кандидатів наук) із базової освітньої й наукової спеціальності. Тому долучення до змін в освітній і науковій діяльності керівників-жінок, як свідчать подальші результати, було цілком виправданим.

У гендерному сенсі важливе значення має аналіз співвідношення чоловіків і жінок-професіоналів не лише в обійманні керівних посад на рівні факультету чи випускових кафедр, а й зіставлення чисельності докторів і кандидатів наук — викладачів ФБІ чоловічої та жіночої статі в динаміці та статично. Вивчення кадрового складу педагогів ФБІ дозволило виявити такі тенденції.

З 1929 по 1993 рр. серед викладачів ФБІ не було жодного доктора наук. Кандидатський корпус педагогів випускових кафедр

у цей період представлений такими іменами: Ф. Х. Гурвич (1935), Д. М. Лекаренко (1938), М. О. Габель (1940), М. О. Пасічник (1953), Н. Я. Фрідьєва, В. Т. Витяжков (1954), І. І. Корнейчик (1955), О. П. Довгопола (1956), М. С. Демченко (1961), О. І. Коломийченко (1966), С. І. Волкова, Д. Д. Тараманов (1968), Т. О. Скрипник (1969), Е. П. Тамм, А. В. Оніщенко (1970), Д. А. Кумок (1971), З. В. Гімальдінова (1974), М. П. Васильченко, В. М. Грамма, В. П. Богданова (1975), М. А. Низовий (1976), І. О. Вовченко, Н. Ф. Колосова, О. М. Хропач, В. К. Удалова, Л. В. Озарчук, Т. Х. Кім (1978), Н. М. Кушнарєнко (1979), В. О. Ільганаєва (1980), Т. П. Самійленко, Л. М. Білан, Г. М. Брагіна (1983), С. Є. Шматова (1985), В. О. Погорєлова, Г. П. Терентьєва (1986), В. А. Мільман, Н. П. Бура, Є. А. Медведєва, В. В. Сєдих (1987), О. Є. Куденко (1989), О. О. Золотко (1990), Є. М. Тодорова (1991), Л. Я. Філіпова (1992) та ін. Якщо підсумувати цей період ФБІ ХДАК за гендерним підходом, то виявиться, що в науковому дискурсі кандидатів наук усього 43 особи: 11 — чоловічої статі (25,6%) та 32 — жіночої статі (74,4%).

У викладацькому корпусі бібліотечного факультету цього періоду особливе місце посідає постать Ігоря Івановича Корнейчика — видатного вченого-бібліографознавця, класика української бібліографії, засновника в Україні загалом та ХДАК зокрема спеціальної навчальної дисципліни «Краєзнавча бібліографія», яка в 1990 рр. трансформувалася в комплексний курс «Бібліотечне краєзнавство». Саме І. І. Корнейчик — один із тих, хто надихнув молоде покоління викладачів ФБІ на досягнення найвищих наукових звершень — захисти докторських і кандидатських дисертацій за профільною науковою спеціальністю — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.

І. І. Корнейчик на початку 1970-х рр. уперше в Україні почав працювати над докторською дисертацією, присвяченій дослідженню історії української бібліографії, яку, на жаль, не завершив у зв'язку зі смертю в 1974 р. Однак його наукові ідеї, реалізовані в численних публікаціях, надихають нові покоління викладачів ФБІ на новаційні наукові звершення. Його науковий нарис «Історія української бібліографії. Дожовтневий період» (1971) і нині залишається яскравим, неперевершеним взірцем, своєрідним «оберегом» ФБІ ХДАК.

Лише через 20 років після його смерті, у 1990-х рр., розпочався процес успішного захисту викладачами ФБІ ХДАК докторських дисертацій. У хронологічній послідовності їх захисту назвемо такі імена: Н. М. Кушнарєнко (1993), В. О. Ільганаєва (1996), Л. Я. Філіпова (1999), А. А. Соляник (2006), І. О. Давидова (2008), Г. В. Шемаєва (2009), В. А. Маркова (2011), О. М. Кобелєв (2013).

У період з 1994 по 2014 рр. кандидатські дисертації захистили такі викладачі факультету: І. О. Давидова (1994), А. А. Соляник (1995), В. А. Маркова (1998), Г. В. Шемаєва (2000), О. М. Кобелєв, С. В. Сищенко (2002), С. О. Денисенко (2004), Т. Д. Булах, І. О. Коханова

(2006), В. П. Жукова, О. М. Куликова, М. В. Соловійова, Т. А. Дурєєва (2010), О. М. Мар'їна (2011).

Нині на факультеті бібліотекознавства та інформатики ХДАК 100% науковий ценз. На штатних засадах працюють 16 викладачів: 6 докторів і 12 кандидатів наук із профільної спеціальності; 4 особи чоловічої і 12 осіб жіночої статі. У гендерному сенсі докторський склад є таким: 1 чоловік (6,3%) і 5 жінок (31,3%); з 4-х чоловіків — 1 доктор наук (25%), із 12 жінок — 5 докторів наук (41,7%). Це підтверджує гіпотезу про фемінізацію бібліотечної науки й освіти в Україні в цілому та науково-педагогічного складу ФБІ ХДАК, зокрема. Означена тенденція, на нашу думку, продовжуватиметься і в подальшому, оскільки серед студентів факультету, аспірантів і докторантів спеціальності «книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» і в кількісному, і в якісному вимірах переважають молоді люди жіночої статі.

Інформаційне суспільство, трансформуючись у суспільство знань, потребує нової генерації бібліотечних фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів. На жаль, нині в Україні спостерігається певна недооцінка державою бібліотечних інституцій. Це особливо відчутно на рівні оплати праці бібліотечних працівників, недостатньої матеріально-технічної підтримки бібліотек. Недостатня державна підтримка бібліотечних установ, культу знань, читання, інформації, культури є однією з основних причин падіння престижу бібліотечної професії, особливо в середовищі сучасної прагматично налаштованої молоді.

Водночас багаторічний досвід факультету бібліотекознавства та інформатики ХДАК свідчить: незалежно від статі перевага в професійному сенсі надається тим керівникам, котрі мають власні суттєві наукові здобутки, уміють згуртувати навколо себе талановитих однодумців, здатних успішно реалізовувати інноваційні ідеї та задуми. Стартові можливості в кар'єрному зростанні нині мають і чоловіки, і жінки, головними ознаками успішності яких можна вважати: наявність наукового ступеня, вченого звання, кількість та якість наукових і науково-методичних праць, високий рівень їх цитованості, активне використання в навчальному процесі; високий рівень викладання навчальних дисциплін, непересічні організаторські і педагогічні здібності, визнання у вітчизняному і світовому середовищі. Можна ще наводити певні аргументи, але й цього достатньо, щоб підсумувати: тенденції маскулінізації або фемінізації в історії ФБІ ХДАК мають творчу, а не руйнівну спрямованість, сприяють формуванню єдиної команди.

Список літератури

1. Архів Харківської державної культури. 1929–2014 рр. — Х. : ХДАК.
2. Большой толковый социологический словарь. Т. 2. (П-Я) : пер. с англ. — М. : Вече ; АСТ, 1999. — С. 386.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
4. Ерофеева Н. Женщины — руководители в системе образования / Н. Ерофеева // Народное образование. — 1999. — № 9–10. — С. 150–155.
5. Олзоева Г. К. Феминизация библиотечного дела : за и против / Г. К. Олзоева // Библиотековед. — 2001. — № 5. — С. 18–19.
6. Осаула В. Типи і роль співробітників-чоловіків у бібліотеках у сучасних умовах / Володимир Осаула // Бібл. форум. — 2006. — № 4. — С. 42–44.
7. Силласте Г. Г. Гендерная социология как частная социологическая теория / Г. Г. Силласте // СОЦИС. — 2000. — № 11. — С. 5–14.
8. Сокольская Л. В. Библиотечная стезя пол сильный редко привлекала?.. Или к проблеме феминизации профессии / Леся Васильевна Сокольская // Библ. дело. — 2008. — № 20. — С. 8–11.
9. Солоненко Л. В. О необходимости проведения гендерных исследований / Л. В. Солоненко // Библиотековедение. — 1997. — № 2. — С. 58–67.
10. Цветкова О. Л. Гендерные аспекты самоменеджмента в библиотечном деле : лекции / О. Л. Цветкова. — М. : МГУК, 2002. — 39 с.
11. Чебанюк Т. А. Методы изучения культуры : учеб. пособ. / Т. А. Чебанюк. — СПб. : Наука, 2010. — 350 с.
12. Чирикова А. Е. Женщина — руководитель : деловые стратегии и образ «Я» / А. Е. Чирикова, О. Н. Киричевская // СОЦИС. — 2000. — № 11. — С. 45–56.

Надійшла до редколегії 02.12.2014 р.